

UPPTÄCKARNA

HISTORIEN RUNT JORDEN

LÄRARHANDLEDNING

Innehåll

Hur jobba med materialet	3
Uppdrag 1: Antikens Grekland	7
Uppdrag 2: Romarriket	13
Uppdrag 3: Medeltiden	17
Uppdrag 4: Renässansen	21
Uppdrag 5: Upptäcktsresor	26
Uppdrag 6: Reformationen	29
Uppdrag 7: Ludvig XIV	33
Uppdrag 8: Upplýsningen	37
Uppdrag 9: Revolutionen	41
Uppdrag 10: Industriella revolutionen	45
Uppdrag 11: Japan och Samurajer	49
Uppdrag 12: Sydafrika och Cullinandiamanten	53
Uppdrag 13: Antarktis och Amundsen	57
Avslutande kapitel i skrivuppgiften	61

Upptäckarna: Historien runt jorden

Anpassat för åk 6

Om materialet

Upptäckarna: Historien runt jorden är ett kompletterande undervisningsmaterial för årskurs 6. Det är inte ett heltäckande läromedel, utan ett inspirerande äventyr som väcker nyfikenhet, väver in lite fakta ("skrap-på-ytan") och tränar samarbete.

Materialet består av 13 uppdrag, och varje uppdrag tar cirka **30 minuter** att genomföra. Tanken är att ni gör drygt ett uppdrag i månaden under läsåret.

Inför lektionen

1. Läs igenom hela lektionsupplägget.
 2. Skriv ut:
 - Elevhäftet + introduktionstexten (enbart inför första lektionen)
 - Brevet från Isa & Leo (för att hänga upp i klassrummet)
 - Klurighetsuppgiften (ett ex per grupp, ibland kan du behöva klippa till material)
 3. Förbered en dator/surfplatta per grupp och öppna webbsidan:
<https://www.upptackarna.org/varlden> på datorerna/surfplattorna. Alternativt inga datorer/surfplattor för eleverna och istället öppnar du webbsidan på din dator.
 4. Gör en gruppindelning - dela in klassen i grupper om 3(-4)
 5. Häng upp brevet från Isa och Leo på tavlan
-

Under första lektionen

- Introducera Upptäckarna: Finland då och då och läs introduktionstexten högt för klassen.
 - Dela ut Elevhäftet
-

Så här gör du varje gång

1. Rubrik & bild

Börja lektionen med att visa de två första bilderna i bildspelet för dagens uppdrag (rubrikbilderna).

2. Läs brevet och visa tillhörande bildspel

Läs brevet från Isa och Leo med inlevelse. Använd texten från lärarhandledningen – där står även när du ska klicka fram ny slide i bildspelet.

Tips: Läs långsammare vid viktiga avsnitt, upprepa nyckelord och ge korta förklaringar vid behov.

Alt. 2 Eleverna läser brevet

I vissa uppdrag är tanken att du delar ut ett exemplar av brevet till varje grupp och eleverna läser brevet högt inom grupperna. Du kommer fortfarande att läsa brevet högt för dem och visa tillhörande bildspel, men först efter att de löst klurigheten. Glöm inte bort att läsa högt och visa bilder de gånger eleverna läser brevet högt för varandra!

3. Klurigheten

Dela ut klurighetsmaterialet (alltid efter att du läst brevet). Eleverna ska lista ut en **kod** som låser upp uppdragets nästa steg.

Ge inte mer instruktioner än att de ska klura ut ett kodord. Låt dem fundera, testa idéer och samarbeta. Om de kör fast – hjälp dem lite i rätt riktning. Det är viktigt att **lösningen känns som deras egen**.

4. Koden till webbsidan

Eleverna klickar på rätt uppdrags-knapp på webbsidan <https://www.upptackarna.org/varlden> och testar koden.

Antingen gör varje grupp det själva, eller så skriver du in rätt kod på din dator och visar webbsidan på tavlan. Där får klassen ett peppande meddelande från Isa och Leo.

OBS! Koden består alltid av enbart VERSALER om inget annat anges. Eleverna behöver vara uppmärksamma på om koden de får består av enbart versaler, gemener eller en blandning.

5. Dokumentation

Låt eleverna rita eller skriva i sina elevhäften vad de lärt sig. Återvänd gärna till detta senare under året.

6. Fortlöpande skrivuppgift

Till varje uppdrag hör en skrivuppgift där eleverna skapar sin egen berättelse. De hittar på en huvudperson – i samma ålder som dem själva – som i berättelsen reser tillsammans med Isa och Leo. Efter varje uppdrag skriver eleverna ett nytt kapitel, där de beskriver vad deras karaktär är med om.

Berättelserna skrivs i jag-form och får gärna innehålla både fakta och fantasi. En skrivmall finns som stöd till varje uppdrag. På så sätt får eleverna bygga upp en egen bok under äventyrets gång.

Brev från Isa och Leo

- Brevtexten är en introduktion till varje nytt tema.
- Skriv ut brevet och häng upp i klassrummet så eleverna kan läsa det själva vid intresse.
- Breven innehåller ett "skrap på ytan" av faktainnehållet – en nyfiken start, inte ett heltäckande faktablock.
- Brevtexten du ska läsa högt för klassen finns i detta dokument. Notera att texten kan skilja sig åt från texten i utskriften och att du har instruktioner till när du ska byta slide i brevtextversionen i detta dokument.

Bildspel

- Starta med rubrikbilderna.
 - I lärarhandledningen står vilka slides som används till varje uppdrag.
 - Följ instruktionerna i brevet om när du ska klicka fram ny slide.
 - I slutet av varje uppdrag finns en bild som hör till klurigheten (eller ibland en tom bild).
-

Klurigheten och kodordet

- Varje uppdrag innehåller en klurighet som leder till ett kodord.
 - Kodordet skrivs med **VERSALER** om inget annat meddelas. Eleverna behöver vara uppmärksamma på om kodordet de får består av enbart versaler, gemener eller en blandning av båda.
 - Rätt kod låser upp uppdraget låsta webbsida och möjliggör att äventyret fortsätter en annan gång.
-

Elevhäfte

- Skriv ut häftet och dela ut till varje elev.
 - Eleverna dokumenterar sina tankar, nya kunskaper eller bilder efter varje uppdrag.
 - Häftet fungerar som minnesstöd och kan användas för repetition senare.
-

Tips!

- Repetera innehållet från breven då och då under terminen.
- Låt eleverna läsa om breven eller gå tillbaka till tidigare klurigheter.

Uppdrag 1: “Lera och lagar i flodernas land”

Tema: Världens första högkultur – städer, skrift och lagar i Mesopotamien

Mål: Eleven lär sig att Mesopotamien kallas civilisationens vagg, att samhället växte fram mellan floderna Euftrat och Tigris, att människorna byggde städer av lera, utvecklade kilskrift, organiserade samhället med regler, och att Hammurabi införde några av världens första nedskrivna lagar.

Förslag på gruppindelning: 3(-4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Elevhäfte, en per elev - [skriv ut här!](#)
 - Introduktionstext till Upptäckarna: Historien runt jorden - [skriv ut här!](#) Ett exemplar
 - Brev från Isa & Leo - [skriv ut här!](#) Ett brev per grupp (som delas ut efter att du har läst upp brevet för dem)
 - Presentation Upptäckarna - världshistorien Slide 1-12
 - Tillgång till dator/platta för lösenordsinmatning – grupperna enskilt eller gemensamt via lärarens dator
-

Gör så här:

1. Läs introduktionen till Upptäckarna: Genom Norden högt för eleverna.
2. Häng upp en kopia av Isa och Leos brev på tavlan. Läs texten högt för klassen från detta dokument. Projicera bilderna från tillhörande bildspel på tavlan. I texten (i detta dokument) är det markerat när du ska byta slide. (Börja med slide 1-2 innan du börjar läsa brevet). Tänk på att sänka lästempo och betona viktiga faktakunskaper. Du kan även upprepa för att förtydliga.
3. Dela ut en kopia av brevet från Isa och Leo per grupp när du läst klart och kommit till slide 11.
4. Låt eleverna testa på klurigheten själva en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
5. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden på webbsidan via lärardatorn.
6. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
7. Vid ett senare tillfälle påbörjar eleverna skrivandet på sin berättelse “En tidsresa genom världshistorien”.

Brev från Isa & Leo

Hallå där, tidsagenter!

Slide 3: Nu har vi rest ca 5000 år tillbaka i tiden till **världens första civilisation**, “civilisationens vagga” – och landat i ett varmt och dammigt land där floderna **Eufrat och Tigris** flyter sida vid sida.

Slide 4: Det här området kallades **Mesopotamien** – som betyder “landet mellan floderna”. Men om ni kollar på **världskartan**, så finns det **inte längre något land som heter Mesopotamien**.

Slide 5: **Kan ni hitta var ni själva befinner er just nu på kartan?**

Peka sedan ut **världsdelen** – kan ni hitta **Asien**?

Slide 6: Och där, i Asien, ser ni länderna **Irak, Iran, Syrien och Turkiet**? I dessa områden låg Mesopotamien.

Vi står mitt i en **fortida stad** som heter **Uruk**. Här är det fullt av människor, marknader, präster och arbetare. Allt byggs av **lera**, och mitt i staden finns ett...

Slide 7: ... gigantiskt tempel i trappstegsform som kallas **zikkurat**.

Men det mest spännande?

Slide 8: Här har vi sett **världens första skrift**! Den kallas **kilskrift** och trycks in i lertavlor med en spetsig pinne. Människorna här skriver om skörd och handel.

På tal om kilskrift... Vi kom att tänka på något vi lärt oss i vår egen tid:

Slide 9: Vi minns att vi läst om **Hammurabi**, som var kung i **Babylonien**, också en del av Mesopotamien.

Slide 10: Han levde ungefär **4000 år sedan** och lät rista in **världens första nedskrivna lagar** i sten, med kilskrift.

En av hans lagar lød:

“Om någon förstör någons egendom, måste han ersätta den.”

Tänk att redan då ville man ha rättvisa!

Vi kommer behöva en kod för att ta oss vidare till nästa uppdrag. Hoppas ni kan hjälpa oss på traven!

Slide 11: Kan ni tyda tecknen och lösa koden? Då får ni veta vart vi reser härnäst.

/Era leriga upptäckare – Isa & Leo

Faktaruta – Mesopotamien & kilskriften

- Mesopotamien betyder “**landet mellan floderna**”.
 - Här växte världens första städer fram, t.ex. **Uruk** och **Ur**.
 - De använde **kilskrift** – världens första skriftspråk, tryckt i lera.
 - Samhällen började styras med **lagar** (t.ex. Hammurabis lagar).
 - Människor odlade, byggde och organiserade stora samhällen här.
-

Klurighet – “Kilskriftskoden”

Elevuppgift:

Ni får en “översättningstabell” där vissa kilskriftstecken motsvarar bokstäver på Slide 11. När eleverna tyder tecknen, som syns i brevet från Isa och Leo, i rätt ordning, får de fram kodordet.

Kodord: **GRAV**

Text som visas när kodordet “grav” är rätt – på den låsta webbsidan

Bra jobbat, agenter!

Ni lyckades tyda de gamla kilskriftstecknen och listade ut kodordet **grav**.

Tack vare er hjälp kan vi nu lämna Mesopotamiens dammiga gator och fortsätta vidare i tiden. Nästa gång väntar en plats där **en flod var livsviktig**, och **stenblock byggdes på höjden**...

Vad kan det vara för plats? Vad kan det vara för tid?
Packa historiedetektivväskan – vi ses i nästa uppdrag!

/Isa & Leo

Fortlöpande skrivuppgift: En tidsresa genom världshistorien

Under ert äventyr med *Upptäckarna – världshistorien i stora drag* kommer ni att följa Isa och Leo när de reser genom viktiga epoker i världshistorien.

Parallellt med deras resa får du skapa **en egen huvudperson** – någon i din egen ålder – som också får följa med på denna spännande tidsresa.

Efter varje uppdrag får du i uppgift att skriva ett nytt **kapitel** i din berättelse. I varje kapitel hamnar din huvudperson i samma plats och tid som Isa och Leo.

Du får beskriva vad din huvudperson ser, gör, känner och upplever – och du får gärna använda fakta från uppdraget, men också hitta på detaljer själv.

Det här tränar du på:

- Att skriva **berättande texter** med tydlig struktur
- Att **beskriva miljöer, känslor och handlingar**
- Att **använda historiska fakta** i en kreativ berättelse
- Att skriva i **jag-form eller tredjeperson**, med levande språk

När alla uppdrag är klara har du skrivit en hel bok om en resa genom världshistorien.

Du får ge din bok ett eget namn – och om du vill, göra ett omslag!
Kanske blir du framtidens historieförfattare?

Skrivuppgift nr 1: “En dag i Uruk”

Uppdrag:

Föreställ dig att du vaknar upp en morgon – och du befinner dig i staden **Uruk** i Mesopotamien för ungefär 5000 år sedan.

Du är barn i en hantverkarfamilj, eller kanske en lärling som precis fått sitt första jobb som skrivare.

Skriv en berättande text där du beskriver **en hel dag i ditt liv**:

- Vad ser du när du kliver ut ur huset av lertegel?
- Hur luktar det på marknaden? Vad hörs från templet?
- Vad är ditt jobb eller din uppgift?
- Vad tycker du är spännande, svårt, annorlunda?
- Vad drömmer du om i framtiden?

Du får gärna använda ord och fakta du lärt dig i uppdraget – som kilskrift, zikkurat, Hammurabi eller floderna.

Skrivmall: En dag i Uruk – Världens första stad

Tidsresan börjar...

Sätt dig in i hur det var att leva i **staden Uruk för cirka 5000 år sedan**.

Använd både **din fantasi** och **det du lärt dig i uppdraget**! Ta gärna reda på mer information, fler faktakunskaper och väv in dem i din berättelse.

1. Rubrik

Skriv en spännande rubrik som lockar till läsning.

Exempel: Lertavlans hemlighet eller En dag i Uruk

2. Vem är du?

- Vad heter du?
- Är du barn till en hantverkare, en köpman, en skrivare eller en tempelarbetare?
- Hur gammal är du?

Jag heter... Jag bor med... Jag hjälper till med att...

3. Hur ser det ut i Uruk?

- Beskriv staden: husen, gatorna, floderna.
- Vad hörs, luktar, syns?

Det luktar... Det hörs... Jag ser...

4. Vad händer under dagen?

- Vad gör du på morgonen?

- Träffar du någon?
- Är du med om något spännande eller oväntat?

På morgonen går jag till... Plötsligt händer det något...

5. Hur slutar dagen?

- Vad tänker du på innan du somnar?
- Vad har du lärt dig eller varit med om?

Innan jag somnar tänker jag på... Jag hoppas att...

Tips till eleven:

- Försök använda några **faktaord** från uppdraget:
t.ex. **kilskrift, lertavla, zikkurat, Hammurabi, Eufrat, Tigris**
- Skriv i **jag-form** för att göra det mer levande.
- Använd **beskrivningar**: ljud, färger, dofter och känslor.

Uppdrag 2: Stenblock, sand och solgudar – Egypten & pyramiderna

Tema: Forntida Egypten – pyramider, floden Nilen och livet i skuggan av faraonerna

Mål: Eleven lär sig att Egypten var en högkultur vid Nilen, att floden var livsviktig för jordbruket, att faraonerna styrde landet, att pyramider byggdes som gravar till faraoerna.

Förslag på gruppindelning: 3(-4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo - [skriv ut här!](#) Ett per grupp som delas ut direkt till dem (de ska läsa texten tillsammans i gruppen)
 - Presentation Upptäckarna - världshistorien Slide 13-24
 - Tillgång till dator/platta för lösenordsinmatning – grupperna enskilt eller gemensamt via lärarens dator
-

Gör så här:

1. Spegla upp slide 13 och 14 innan du delar ut ett brev per grupp
2. Dela ut en kopia av brevet från Isa och Leo per grupp. Någon i gruppen läser texten högt/de turas om att läsa brevet högt inom gruppen.
3. När eleverna läst brevet klart och ska börja klura ut den nya koden, projicerar du upp **slide 23** (med hieroglyfiska alfabetet).
4. Låt eleverna testa på klurigheten en god stund innan du ger instruktioner eller ger dem små ledtrådar.
5. Låt grupper testa kodordet i gruppens dator eller när alla löst uppgiften, skriv in koden (klurighetsledtråden) på webbsidan via lärardatorn.
6. **När de är klara, läser du upp brevet från Isa och Leo för klassen (från detta dokument) och visar tillhörande bilder i presentationen.** Nu får de en repetition och bilder som kommer hjälpa dem minnas och placera ut Egypten på rätt ställe på världskartan.
7. Avsluta med dokumentation i tillhörande Elevhäfte.
8. Vid ett senare tillfälle fortsätter eleverna skriva på sin berättelse "En tidsresa genom världshistorien".

Brev från Isa & Leo

Hallå där, upptäckare!

Vi har landat mitt i ett hav av sand, och framför oss reser sig något så högt att vi måste luta oss bakåt för att se toppen. Det ser ut som en gigantisk trappa – en trappa som är ungefär **140 meter hög**, lika högt som ett hus med **40 våningar**!

Slide 15: Vi backar några steg och inser: Det här är **inte vilken byggnad som helst** – det är **Cheopspyramiden**, den äldsta och största pyramiden i Egypten. Vi ser stenväggar med inristningar, bl.a. en *uggla*.

Slide 16: Kan ni peka ut på världskartan var ni befinner er just nu? Peka sedan ut var världsdelen Afrika finns. Och nu landet Egypten. Rätt så nära dåtidens Mesopotamien, eller hur?

Slide 17: Vi är i **Giza**, i **norra Afrika**, bara **15 kilometer från Kairo**, Egyptens huvudstad –

Slide 18: ... för **4500 år sedan**. Just nu finns bara Cheopspyramiden här. De andra har inte byggts än. Vi ser människor (vi tror de är slavar) runt pyramiden som sliter med stora stenar. Hönor med sina *kyckligar* springer runt dem.

Slide 19: Pyramiden är byggd av över **två miljoner stenblock** – och varje block väger ungefär **2 500 kilo**, alltså lika mycket som en bil av större modell, typ en SUV.

Vi undrar: Hur kunde de bygga något så här enormt – **utan maskiner**? (Leos *mun* öppnas och hakan faller nästan till marken, så imponerad som han är).

Det är fortfarande ett mysterium, även för forskare på 2000-talet.

Slide 20: Pyramiden byggdes som en grav till rikets tidigare härskare, **farao Cheops**. Han ligger begravd djupt där inne. Det är den största grav vi någonsin sett! Religionen och **tron på livet efter döden** var mycket viktiga i det forntida Egypten – därför byggdes stora gravar och tempel för att hedra gudarna och de döda.

Slide 21: Tänk, för 4500 år sedan var detta centrum för ett mäktigt rike. Floden **Nilen** flyter här intill, och det är tack vare den som det går att leva här. När den svämmar över, lämnar den efter sig svart, näringsrik jord. Därför kunde människor odla mat, bygga byar och skapa ett riktigt rike.

Slide 22: Vi ser också något annat spännande: **hieroglyfer** – bilder som betyder ord eller ljud. Det är så egyptierna skrev. Hieroglyfer finns ristade i sten och målade på papyrus, som är som gammaldags papper gjort av växter.

Slide 23: Då har vi kommit till punkten "hjälp-oss-klura-ut-koden" igen.

Kan ni lista ut koden? Kanske är det en ledtråd till vårt nästa stopp i historien?

/Sandiga men imponerade – Isa & Leo

Faktaruta – Egypten & Cheopspyramiden

- Egypten var ett forntida rike vid floden **Nilen** i norra Afrika.
 - Nilen gav vatten och bördig jord för odling.
 - **Cheopspyramiden** byggdes i **Giza** för cirka **4500 år sedan**.
 - Den är **140 meter hög** och byggd av över **2 miljoner stenblock**.
 - Pyramiden var en **grav åt farao Cheops**.
 - Hur den byggdes utan maskiner är fortfarande ett mysterium.
 - Egyptierna skrev med **hieroglyfer**, en bildskrift som ristades i sten eller skrevs på papyrus.
 - Religion och tro på livet efter döden var mycket viktiga.
-

Klurighet – “Hieroglyfernas kod”

- På slide 23 får eleverna se ett hieroglyfiskt alfabet.
- I brevet finns tre ord skrivna med kursiverad stil: uggle, kyckling och mun. Dessa tre ord symboliserar (enligt det hieroglyfiska alfabetet):
 - uggle = M
 - kyckling = U eller W
 - mun = R

Nytt kodord (ledtråd till Kina): MUR

Text på låst webbsida (när koden är rätt):

Ni knäckte koden – snyggt jobbat, agenter!

Hieroglyferna ledde er fram till ordet **MUR**.

Men vad har det med vår nästa plats att göra?

Följ med Isa & Leo vidare – mot ett rike där kejsare härskat, muren slingrar sig genom bergen, och en viss väg förde varor till Europa...

Är ni redo?

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 2: En dag vid Nilen

Innehåll:

Eleven skriver ett kapitel där huvudpersonen lever i Egypten under pyramidbyggartiden. De kan vara barn till en arbetare, skrivare, präst, eller till och med en prins/prinsessa.

Fokus:

- Livet vid floden
 - Pyramidbygge eller tempel
 - En spännande tur in i pyramiden
 - Tydlig miljö, handling och historisk kontext
-

Skrivmall: En dag i Egypten för 4500 år sedan**Inledning – Var är du?**

Du vaknar upp - var befinner du dig?

Beskriv platsen, vad ser du, vad hör du, hur känns det? Sand, hetta, pyramiden, Nilen

Mitt på dagen – Vad händer?

Vilka människor ser du? Vad gör de?

Vad gör du själv? Hur känns det?

Ser du faraonens soldater? Hör du om något viktigt som hänt?

Något oväntat händer!

Någon ropar på hjälp? Ett stenblock fastnar? Någon visar dig något hemligt?

Hur reagerar du?

Avslutning – Hur slutar din dag?

Var lägger du dig och vad tänker du på innan du somnar?

Vad kommer du att minnas mest?

Tips till eleven:

- Använd många beskrivningar – hur ser det ut? Hur luktar det? Hur känns värmen?
- Skriv i jag-form.
- Försök få med fakta från det ni lärt er i brevet från Isa & Leo.

Uppdrag 3: Muren och mäktig kejsare – Kina & det första kejsardömet

Tema: Forntida Kina – Qin Shi Huangdi, den kinesiska muren och kejsardöme

Mål: Eleven lär sig att Kina var en tidig högkultur, att Qin Shi Huangdi blev Kinas första kejsare, att kinesiska muren började byggas som försvar, och att kejsaren styrde med lagar och ett enat språk och måttssystem.

Förslag på gruppindelning: 3(–4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett brev per grupp. Du läser brevet (versionen som finns här i dokumentet). Grupperna får varsitt brev efter att du läst brevet.
 - Presentation Upptäckarna - världshistorien Slide 25-33
 - Tillgång till dator/platta för lösenordsinmatning – grupperna enskilt eller gemensamt via lärarens dator
-

Gör så här:

1. Läs brevet från Isa & Leo högt från klassen (använd texten från detta dokument)
 2. Dela ut varsitt brev till varje grupp och projicera slide 32 på tavlan.
 3. Låt eleverna lösa klurigheten.
 4. När alla löst uppgiften, skriv in koden (klurighetsledtråden) på webbsidan, eller låt grupper testa kodordet i gruppens dator.
 5. Avsluta med repetition och dokumentation i Elevhäftet.
 6. Låt eleverna fortsätta skriva på sin berättelse i kapitlet “En dag i det gamla Kina”.
-

Brev från Isa & Leo

Hej, modiga upptäckare!

Vi är i ett land fullt av färger, drakar och höga berg. Och vet ni vad? Vi står mitt på något som ser ut som en stenstig – men den är oändlig! Den slingrar sig över kullar, genom dalar och försvinner i horisonten.

Slide 27: Vi har landat ca 3500 år bakåt i tiden, från där ni är.

Slide 28: Vi befinner oss i **Kina** som var en av världens äldsta civilisationer som uppstod omkring 1500 f.v.t. i de bördiga områdena kring floden **Huang He**, även känd som **Gula floden**. Just nu får vi vittna när den...

Slide 29: **Kinesiska muren** byggs. Flera hundratusentals människor kommer att delta i byggandet av muren i över 1000 år. Kinesiska muren kommer bli världens längsta byggnadsverk med sina dryga 21 000 km.

Framför oss står soldater som vakar. De hör till kejsaren **Qin Shi Huangdi** – **Kinas allra första kejsare!**

Kejsaren är inte bara mäktig – han har **förenat hela Kina** under ett rike.

Slide 30: Han har bestämt att alla ska använda samma **mynt, mått och skriftspråk**.

Han har också beordrat att muren ska byggas för att skydda landet mot fiender från norr.

Slide 31: Det sägs att han till och med börjat förbereda sin egen grav – med **terrakottasoldater** som ska skydda honom i livet efter döden.

Folk viskar om att kejsaren är både respekterad och fruktad. Lagarna är stränga, men det sägs också att han ville skapa ordning i landet.

Slide 32: Kan ni lösa följande klurighet och ge oss följande kod?

/Isa & Leo – längst uppe på muren!

Faktaruta – Första kejsardömet i Kina

- Kina var en av världens äldsta civilisationer, vid floden **Huang He** (Gula floden).
 - På 200-talet f.v.t. blev Qin Shi Huangdi Kinas första kejsare.
 - Han enade landet och införde gemensamma lagar, skrift, mått och pengar.
 - Han lät börja bygga den kinesiska muren för att skydda landet från fiender i norr.
 - Kejsaren lät skapa terrakottasoldater till sin grav för att skydda sig efter döden.
 - Han styrde strängt men skapade också stabilitet i riket.
 - Den drygt 21 000 km långa kinesiska muren byggdes av många hundratusen arbetare i ca 1800 år.
-

Klurighet – “Murens mönster”

Eleverna får se ett rutfält när slide 32 projiceras på tavlan. Fyra rutor är numrerade från 1 till 4. I brevet finns samma rutfält. I de fyra motsvarande rutorna (numrerade 1-4 på slide 32) i brevet finns ett ord där en bokstav blivit versal. Dessa fyra bokstäver bildar kodordet.

Koden är: **MAYA**

Text på låst webbsida

Ni löste murens mönster – starkt jobbat, agenter!

Ordet MAYA leder oss vidare. Men vad har det med nästa plats att göra?

Snart reser vi till en annan del av världen, långt från Kina – till en plats där tiden mättes med stjärnor, där solen styrde kalendrar och där trappstegspyramider reste sig ur jungeln.

Häng med Isa & Leo mot vårt nästa historiska mysterium – i en värld fylld av symboler, siffror och hemligheter...

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 3: En dag i det gamla Kina

Innehåll:

Eleven skriver ett nytt kapitel i sin berättelse. Nu är huvudpersonen i Kina, omkring år 200 f.v.t.

Fokus:

- Livet under kejsaren
 - Muren och arbetet kring den
 - Kanske ett möte med en soldat eller kejsarens utsända
 - Miljöbeskrivningar – dofter, ljud, landskap
-

Skrivmall – En dag i det gamla Kina

Inledning – Vem är du och var är du?

Vem är du i det gamla Kina?

Är du barn till en soldat, arbetare eller tjänsteman?

Mitt på dagen – Vad händer?

Vad ser du vid muren?

Vad gör du?

Ser du kejsarens folk?

Något oväntat sker!

Ett budskap anländer? En mursten rasar? Ett hemligt uppdrag ges?

Avslutning – Vad tänker du på?

Vad betyder kejsaren för dig?

Vad vill du aldrig glömma?

Uppdrag 4: Tiden, templen och trappstegspyramiden – Chichén Itzá & Mayafolket

Tema: Mayafolket – pyramider, tid, tempel och matematik

Mål: Eleven lär sig att mayafolket var en högkultur i Centralamerika, att de byggde trappstegspyramider, utvecklade ett avancerat kalendersystem och hade ett eget skriftspråk och talsystem.

Förslag på gruppindelning: 3(–4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar. Du läser brevet (versionen som finns här i dokumentet).
 - Utskrift av en kompass som fästs mitt på klassrumsgolvet + bokstavspapper som fästs en per klassrumsvägg - [skriv ut här!](#) Mer info här nedan)
 - Presentation Upptäckarna - världshistorien Slide 34-43
 - Tillgång till dator/platta för lösenordsinmatning – grupperna enskilt eller gemensamt via lärarens dator
-

Gör så här:

1. Fäst utskriften av kompassen mitt på klassrumsgolvet, innan elever kommer in i klassrummet, så att väderstrecken pekar mot varsin vägg. Fäst sedan bokstavspappren så att papperet med MKLR är på väggen som väderstreck S pekar mot, AOIE mot väderstreck N, SPAU mot väderstreck V och KCFI mot väderstreck Ö.
 2. Häng upp brevet från Isa och Leo på tavlan.
 3. Läs brevet från Isa & Leo högt från klassen (använd texten från detta dokument)
 4. Låt videoklippet på slide 42 snurra om och om igen. Starta om det om det stannar upp och eleverna inte löst klurigheten.
 5. Låt eleverna lösa klurigheten med så lite hjälp av dig som möjligt.
 6. När alla löst uppgiften, skriv in koden (klurighetsledtråden) på webbsidan, eller låt grupper testa kodordet i gruppens dator
 7. Avsluta med repetition och dokumentation i Elevhäftet.
 8. Låt eleverna fortsätta skriva på sin berättelse i kapitlet "En dag i det gamla Kina".
-

Brev från Isa & Leo

Hallå igen, agenter!

Vi har precis landat mitt i en djungel där stora stenbyggnader reser sig högt över trädkropparna. Det luktar fuktigt och grönt – och framför oss står en enorm trappa som leder rakt upp mot himlen.

Slide 36: Vi står vid en plats som kallas **Chichén Itzá**, i det som idag är **Mexiko** i **Centralamerika**. Kan ni peka ut Mexiko på världskartan?

(Slide 37: Mexiko markerat på världskartan)

Slide 38: Men just nu är det över **1000 år bakåt i tiden**, och vi är mitt i ett blomstrande rike – **Mayafolkets värld**.

Slide 39: Rakt framför oss ser vi **El Castillo**, ett tempel som också kallas **Kukulkanpyramiden**. Den ser annorlunda ut än pyramiden vi såg i Egypten. Den här har **trappor på alla sidor** och är platt på toppen.

Vet du vad som är riktigt häftigt? Pyramiden är **byggd efter solens rörelse**. Två gånger om året, under vår- och höstdagjämning, faller skuggorna så att det ser ut som en **orm ringlar sig nedför trappan!** Ormen symboliserar **guden Kukulkan**.

Slide 40: Mayafolket kunde mäta tiden med hjälp av **kalendrar** och **astronomi**.

Visste du att man för länge, länge sedan inte hade siffran noll? Forskare tror att siffran noll "uppfanns" på tre olika ställen i världen, oberoende av varandra, för några tusen år sedan. Mayafolket var en av de tre.

Mayafolket hade också ett eget **skriftspråk med bilder och symboler**, ungefär som hieroglyfer, och ristade sina berättelser i sten eller målade dem i böcker av barkpapper.

Slide 41: En bit från pyramiden hittar vi en pelotabana där mayafolket spelade något som man kan likna med korgboll/basket. Banan har två höga stenväggar där en ring skapad av sten sitter fäst ca åtta meter upp på vardera vägg. De använde en "boll" eller en kula gjord av gummi som vägde mellan ett halvt kilo och tre kilo. Det lag som först fick kulan genom ringen vann. Från det förlorande laget kunde lagkaptenen eller hela laget offras till gudarna.

Slide 42: Nu är det dags för nästa klurighet. Kan ni tolka tecknen och ta reda på kodordet?

/Varma och vetgiriga – Isa & Leo

Faktaruta – Chichén Itzá & Mayafolket

- Mayafolket levde i Centralamerika (dagens Mexiko, Guatemala, Belize, Honduras).
 - De byggde städer med tempel, torg och trappstegspyramider.
 - Deras byggnader hade astronomiska funktioner och användes vid högtider.
 - Mayafolket utvecklade en avancerad kalender och använde ett talsystem med basen 20.
 - De använde ett tecken för noll, ovanligt för sin tid.
 - De skrev med symboler som kallades glyfer, målade eller ristade i sten.
 - Religion, solgudar och offer var viktiga delar av kulturen.
-

Klurighet – "Väderstrecken visar vägen"

Rörelserna i videoklipppet på slide 42 visar eleverna riktningar: Söder, Nord, Väst och Öst. Dessa visar på ordningen på bokstavspappren. Siffran som visas i samband med riktningen visar även vilken bokstav på bokstavspappret eleverna ska välja.

1. Söder = M
2. Nord = O
3. Väst = A
4. Öst = I

Kodord: MOAI

Text på låst webbsida – efter koden "MOAI"

Ni knäckte kalenderkoden – strålande jobbat!

Ordet **MOAI** leder oss vidare.

För nästa resa blir det dags att vrida tiden igen – men nu västerut, över hav och berg, till en plats där spjut, gudar och maktkamper kommer att stå i centrum.

Är ni redo att fortsätta tidsresan?

Skrivuppgift – Kapitel 4: En dag i mayafolkets värld

Innehåll:

Eleven skriver ett nytt kapitel i sin fortlöpande berättelse där huvudpersonen befinner sig i **mayafolkets rike**, i eller kring staden **Chichén Itzá** för drygt 1000 år sedan.

Fokus:

- Att leva i ett avancerat samhälle mitt i djungeln
 - Trappstegspyramider, torg och tempel
 - Tidsuppfattning och matematik – kalendrar, siffror
 - Dagligt liv, t.ex. marknad, spel, högtider eller ceremonier
-

Skrivmall: En dag i Chichén Itzá

Inledning – Var är du?

Du befinner dig i en stad mitt i djungeln.

Framför dig tornar en trappstegspyramid.

Det luktar rökelse, ljud hörs från torget – vad ser och hör du?

Mitt på dagen – Vad händer?

Du får vara med när någon räknar dagarna i kalendern.

Kanske får du hjälpa till vid marknaden, i ett tempel, eller titta på ett bollspel.

Någon förklarar hur man skriver siffror eller räknar med prickar och streck.

Något oväntat händer!

En ceremoni ska börja – men något går fel!

Mörka moln samlas – folket tolkar det som ett tecken från gudarna.

Du hittar en stenplatta med inskrifter du inte förstår...

Avslutning – Hur slutar din dag?

Du klättrar upp på en pyramid och ser solen gå ner.

Vad tänker du på? Vad vill du minnas?

Tips till eleven:

- Använd ord och begrepp från brevet (pyramid, kalender, siffror...)
- Beskriv med sinnen: Vad hörs från templet? Hur känns solen? Hur doftar marknaden?
- Skriv i **jag-form**
- Du får gärna hitta på något spännande – men försök vara historiskt trovärdig!

Uppdrag 5: Stenblickar mot havet – Moaierna & Påskön

Tema: Påskön – Moaier, isolering och mysterier

Mål: Eleven lär sig att Påskön (Rapa Nui) ligger i Stilla havet, att öborna byggde stora statyer kallade moaier, att dessa kan ha varit förfädersbilder eller maktsymboler, samt att öborna utvecklade en unik kultur isolerat från andra.

Förslag på gruppindelning: 3(–4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp.
 - Presentation Upptäckarna - världshistorien Slide 44-52
 - Tillgång till dator/platta för lösenordsinmatning – grupperna enskilt eller gemensamt via lärarens dator
-

Gör så här:

1. Häng upp brevet från Isa och Leo på tavlan.
 2. Dela ut ett exemplar av brevet till vardera grupp. Eleverna läser brevet högt för varandra inom gruppen.
 3. Låt videoklipppet på slide 51 snurra om och om igen efter att de läst brevet. Starta om det om det stannar upp och eleverna inte löst klurigheten.
 4. Låt eleverna lösa klurigheten med så lite hjälp av dig som möjligt.
 5. När alla löst uppgiften, skriv in koden (klurighetsledtråden) på webbsidan, eller låt grupper testa kodordet i gruppens dator.
 6. Du läser brevet från Isa & Leo högt från klassen (använd texten från detta dokument) samtidigt som du visar tillhörande slides.
 7. Avsluta med dokumentation i Elevhäftet.
 8. Låt eleverna fortsätta skriva på sin berättelse i kapitlet “En dag i det gamla Kina”.
-

OBS! Inför Uppdrag 6 kan det vara bra att eleverna får lära sig lösa Sudokun.

Brev från Isa & Leo

Hej igen, historiedetektiver!
Vi har landat... mitt i stillheten.

Överallt ser vi hav. Och... sten?

Slide 46: Vi står på en kulle med utsikt över vilda vågor, blå himmel – och framför oss: **jättelika stenansikten** som stirrar mot oss med tomma blickar.

Vi är på **Påskön**, eller **Rapa Nui**, som folket här själva kallade ön.

Det här är en av världens mest avlägsna bebodda platser, långt ute i **Stilla havet**.

(Slide 47: Kan ni peka ut Stilla havet på världskartan?)

(Slide 48: Påsköns läge)

De som levde här för länge sen reste dessa stenkreationer...

Slide 49: ... för ca 1500 år sedan. Stenkreationerna kallas för..

Slide 50: **moaier – stenstatyer som kan vara upp till 10 meter höga och väga över 80 ton!**

Vi tror att de föreställde viktiga förfäder eller hövdingar, och att de vaktade byarna.

De är antingen vända **in mot ön**, eller ut mot havet, som om de skyddar människorna som lever här.

Vi ser ett stenbrott längre bort, där en ny moai håller på att formas.

Hur i hela världen flyttade de dessa enorma figurer utan kranar eller maskiner?

Vissa tror att de "gick" hit, att folket gungade dem framåt med rep – som att få en kylskåp att vicka fram steg för steg.

Vi vet inte säkert – **det är ett mysterium**.

Framför oss ser vi en moai som har något som verkar vara ett kikhål... Vi tittar in. Det är bara mörkt... Men vänta... Ett ljus blinkar till där inne. Moaien verkar dölja något... ett nytt kodord?

Slide 51: Kan ni lösa klurigheten och ta reda på vad nästa stopp i vår historiska tidsresa blir?

/Stilla men förundrade – Isa & Leo

Klurighet – "Blinkade ljus"

I brevet finns en kodskiva med sex olika siffror.

Spela upp videoklipppet på slide 51 (starta om det om klippet tar slut). Det blinkande ljuset visar vilka fyra siffror eleverna ska använda från sin kodskiva. Tänk dig att samma kodskiva finns bakom ljuset.

Kod: 1206

Text på upplåst webbsida

Ni klarade det! Era kluriga hjärnor löste gåtan bland stenansikten och havsvindar.
Men resan fortsätter – nu lämnar vi öarnas mystik och ger oss av mot vidsträckta slätter...

Framför oss väntar berättelsen om ett av världshistoriens största imperier –
och en ledare som med järnvilja och strategi förändrade stora delar av Asien och Europa.

Packa sadelväskan – vi rider vidare!

Faktaruta – Påskön & Moaierna

- Påskön (Rapa Nui) tillhör Chile och ligger mitt i Stilla havet.
 - Ön är mycket avlägsen och svårtillgänglig – en av världens mest isolerade bebodda platser.
 - För omkring 700–900 år sedan började invånarna resa **moaier** – stora stenstatyer.
 - Statyerna föreställer förfäder eller hövdingar och är riktade mot byarna, inte havet.
 - Många tror att de symboliserade makt, skydd eller andlighet.
 - Hur statyerna transporterades är fortfarande ett mysterium.
 - Ön hade tidigare rik skog, men mycket försvann – vilket kan ha lett till konflikter och svält.
-

Skrivuppgift – Kapitel 5: En dag på ön i havet

Innehåll:

Eleven skriver ett kapitel där huvudpersonen lever på Påskön under tiden då moaierna restes.

Fokus:

- Liv på en ö omgiven av hav
 - Stenstatyer som vakar över byn
 - Mysteriet kring hur man flyttade de tunga figurerna
 - Vardag i ett litet samhälle mitt i havet
-

Skrivmall: En dag på Påskön

Inledning – Var är du?

Du vaknar på en ö mitt i ett blått hav.

Beskriv naturen, människorna, byn du bor i.

Mitt på dagen – Vad händer?

Några i byn arbetar vid stenbrottet.

Du får hjälpa till att forma eller flytta en moai.

Kanske får du höra en legend om förfädernas andar?

Något oväntat händer!

En storm närmar sig?

Någon påstår att statyerna kan tala?

Någon faller och skadar sig vid byggandet?

Avslutning – Hur slutar din dag?

Du ser solen gå ned bakom en rad av tysta stenansikten.

Vad funderar du på innan du somnar?

Tips till eleven:

- Använd sinnena: luktar det hav? Känns stenen kall?
- Skriv i jag-form.
- Ta med något du lärt dig om moai och Påskön.

Uppdrag 6: Blixtnabba ryttnare & världens största rike – Mongolriket & Djingis Khan

Tema: Mongolriket och Djingis Khan

Mål: Eleven lär sig att mongolerna skapade världens största rike under medeltiden, att hästar, organisation och skräck taktik var avgörande, samt att deras valde spände över flera världsdelar och möjliggjorde handel och kulturutbyte.

Förslag på gruppindelning: 3(–4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp.
 - Ett exemplar av uppdragets klurighet per grupp - [skriv ut här!](#) Dela ut pappret EFTER att du läst brevet högt för eleverna.
 - Presentation Upptäckarna - världshistorien Slide 53-59
 - Tillgång till dator/platta för lösenordsinmatning – grupperna enskilt eller gemensamt via lärarens dator
-

Gör så här:

1. Häng upp brevet från Isa och Leo på tavlan.
 2. Du läser brevet högt för klassen (från detta dokument) samtidigt som du visar bildspelet.
 3. När du läst brevet klart delar du ut ett exemplar av klurigheten per grupp.
 4. Låt eleverna lösa klurigheten med så lite hjälp av dig som möjligt.
 5. När alla löst uppgiften, skriv in koden (klurighetsledtråden) på webbsidan, eller låt grupper testa kodordet i gruppens dator.
 6. Avsluta med dokumentation i Elevhäftet.
 7. Låt eleverna fortsätta skriva på sin berättelse i kapitlet "En dag i det gamla Kina".
-

Brev från Isa & Leo

Hej där, världsupptäckare!

Vi håller i oss allt vi kan – för vi rider med ett kavalleri som rör sig snabbare än vinden över slätterna! Under oss dundrar marken, det doftar häst och damm, och framför oss syns horisonten i alla riktningar.

Slide 55: Vi är i **Mongolriket**, och tiden är omkring **1206**, när en man vid namn **Djingis Khan** just enat de mongoliska stammarna.

(Slide 56: Mongolriket ligger strax norr om Kina)

Slide 57: Djingis Khan – vars namn betyder "universell härskare" – skulle komma att bygga världens största rike. Inte det största i tid, men i storlek! Från **Kina till Östeuropa**, och från **Ryssland till Indien**. Enorma områden förenades under hans ledarskap.

Vi ser hur soldater rör sig i mönster, och hur budbärare byter hästar i full galopp. Djingis Khan skapade ett system av poststationer, där ryttare kunde färdas flera hundra kilometer på en dag. Han var både fruktad och beundrad – en del av taktiken var att sprida skräck för att slippa slåss.

Men det var inte bara krig. Rikets styrka var också **organisationen**: tydliga lagar, fri religion och skydd för handelsresande. Faktum är att det var **relativt tryggt att resa genom riket** – och det kallades "Pax Mongolica", den mongoliska freden.

Slide 58: Just behöver vi er hjälp igen med följande kod. Tror ni att de kan vara en ledtråd till vart vi är på väg? Kanske leder de oss mot höga höjder och gåtfulla ruiner...

/Hälsningar från de dammiga stäpperna – Isa & Leo

Faktaruta – Djingis Khan & Mongolriket

- Djingis Khan enade mongolerna ca 1206.
- Mongolriket blev världens största sammanhängande rike.
- Riket sträckte sig över tre världsdelar.
- Mongolerna var skickliga ryttare och strategiska krigare.
- De använde poststationer och ett effektivt kurirsystem.
- Pax Mongolica = trygg handel över stora delar av Asien.
- De respekterade olika religioner och kulturer.
- Mongolernas expansion påverkade både Europa och Asien.

Klurighet – “Sudoku”

Uppgift: Dela ut ett exemplar per grupp av klurighetsutskriften. De ska lösa sudokun för att få uppdragets kodord (de färgade fälten i sudokurutorna). På sidan av sudokun hittar eleverna vilken siffra som motsvarar vilken bokstav. De färgade rutorna på slide 58 visar ordningen på bokstäverna.

Kodord: BERGEN (ledtråd till nästa uppdrag: Machu Picchu)

Facit

5	6	2	7	1	8	4	3	9
1	9	7	6	4	3	5	8	2
4	8	3	2	9	5	1	6	7
3	4	5	9	2	6	7	1	8
8	7	6	1	5	4	2	9	3
9	2	1	3	8	7	6	4	5
6	3	8	4	7	2	9	5	1
2	5	9	8	6	1	3	7	4
7	1	4	5	3	9	8	2	6

6								9
						5	8	2
4	3	2	9				6	
3	5	9				7	1	
8	6	1					9	3
	2	1	3					
2			8		1		7	4
7	4	5			8			6

1 = A
2 = B
3 = E
4 = G
5 = J
6 = N
7 = P
8 = R
9 = U

B E R G E N

Text på låst webbsida:

Ni red genom stormriket och knäckte stäppkoden!
Ordet **BERGEN** kanske pekar mot vårt nästa mål?
Vi lämnar nu stäppen, och klättrar mot ett rike i skyarna...
Ses där – om ni lyckas ta er ända upp!

Skrivuppgift – Kapitel 6: En dag på stäppen

Eleven skriver ett nytt kapitel om en dag i Mongolriket.

Skrivmall: En dag i Mongolriket för nästan 800 år sedan

Inledning – Du vaknar på stäppen

- Var bor du? I en jurta? Hur ser det ut runt omkring dig?
- Beskriv ljuden, dofterna och känslan när du öppnar ögonen.
- Är det morgondimma? Hörs hästar, röster, vinden?

Mitt på dagen – Dagens uppgifter

- Vad har du för roll i lägret eller samhället?
- Rider du? Hjälper du till att laga mat, hämta vatten eller träna bågskytte?
- Möter du någon som berättar nyheter från ett annat område?

Något spännande händer!

- En budbärare anländer med ett hemligt meddelande.
- En sandstorm närmar sig snabbt.
- Du får följa med på din första ritt mellan två poststationer!
- En främmande resenär från en annan del av riket kommer till ert läger.

Avslutning – Kväll på stäppen

- Hur ser solen ut när den går ner över slätterna?
- Vad funderar du på när du går och lägger dig?
- Vad kommer du att minnas från denna dag?

Tips till eleven:

- Skriv i **jag-form**
- Använd **många sinnen** (lukt, ljud, syn, känsel)
- Försök få med **någon historisk detalj** från Isa & Leos brev eller faktarutan

Uppdrag 7: Gömda staden bland molnen – Machu Picchu & Inkariiket

Tema: Inkariiket och Machu Picchu

Mål: Eleven lär sig att Inkariiket var ett mäktigt rike i Anderna, att de använde knutsystemet quipu istället för skriftspråk, att de byggde avancerade städer och att Machu Picchu fortfarande är ett mysterium för historiker.

Förslag på gruppindelning: 3–4 elever per grupp

Tidsåtgång: 30 minuter

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#)
 - Presentation: Upptäckarna - världshistorien Slide 60-69
 - Klurighetsbild med “quipukod” – en per grupp. [Skriv ut här!](#)
 - Tillgång till dator/platta för att mata in kodord
-

Gör så här:

1. Häng upp brevet från Isa och Leo på tavlan.
 2. Du läser brevet högt för klassen (från detta dokument) samtidigt som du visar bildspelet.
 3. När du läst brevet klart delar du ut ett exemplar av klurigheten per grupp och projicerar slide 68 på tavlan.
 4. Låt eleverna lösa klurigheten med så lite hjälp av dig som möjligt.
 5. När alla löst uppgiften, skriv in koden (klurighetsledtråden) på webbsidan, eller låt grupper testa kodordet i gruppens dator.
 6. Avsluta med dokumentation i Elevhäftet.
 7. Låt eleverna fortsätta skriva följande kapitel i sin berättelse vid ett senare tillfälle.
-

Brev från Isa & Leo

Hej världsupptäckare!

Vi har precis klättrat uppför branta stigar, genom dimma och gröna berg. Plötsligt öppnar sig landskapet – och där ligger det. En stad, högt upp bland molnen, som byggts av stenblock så perfekta att man knappt får in ett papper mellan dem.

Slide 62: Vi har hamnat i Machu Picchu, en gömd stad i Inkariket.

Slide 63: Det är 1400-tal, ca 600 år sedan, och vi befinner oss i det som idag är Peru i Sydamerika.

Slide 64: Kan ni lokalisera världsdelen Sydamerika på världskartan? Och landet Peru?

Slide 65: Peru på kartan

Inkariket var ett av de mäktigaste rikena i Sydamerika före européerna kom hit. De byggde städer, vägar och broar över bergen.

Slide 66: I stället för att skriva använde de ett system med knutar på snören som kallades quipu. Det använde dem för att minnas viktiga saker som skördar, antal soldater eller skatter. Knutarna längst ner på en tråd symboliserade talets ental, näst längst ner tiotal, näst högst upp hundratal och högst upp på tråden talets tusental. Om någon position på tråden var tom symboliserade det noll.

Slide 67: Vi ser människor arbeta på terrasser i bergen. De odlar potatis, majs och annat som klarar sig på hög höjd. Det är lugnt här, nästan tyst – som om staden vilar. Ingen vet säkert varför Machu Picchu byggdes eller varför den övergavs. Men den är fortfarande en av världens mest fascinerande historiska platser.

Vi hittade precis en quipu. Vi tror att detta är klurigheten ni ska lösa. Kan ni lista ut koden?

(Spegla upp slide 68 när de kommit igång med klurigheten)

/Era höghöjds-agenter – Isa & Leo

Faktaruta – Machu Picchu och InkariKET

- InkariKET fanns i västra Sydamerika under 1400-talet, främst i dagens Peru.
- Huvudstaden hette Cusco och Machu Picchu var en viktig stad högt i Anderna.
- Inka använde inte skriftspråk utan ett system med knutar – quipu.
- De byggde vägar, broar och odlingsterrasser i berg.
- Machu Picchu byggdes av stora stenblock, utan cement.
- Syftet med staden är fortfarande inte helt klart – den övergavs innan spanjorerna kom.
- Staden återupptäcktes av omvärlden år 1911.

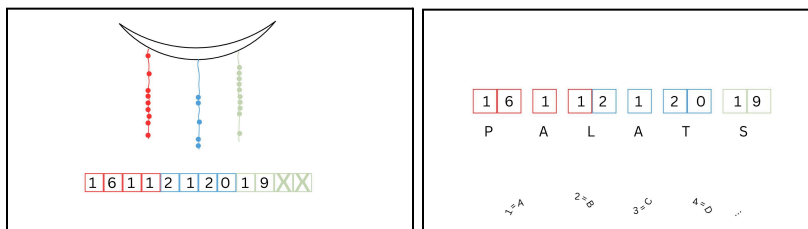
Klurighet – “Knutkoden”

Uppgift: Eleverna får en bild med tre snören med knutar, inspirerat av quipu.

Eleverna skriver in siffrorna knutarna symboliserar i de färgade rutorna. (De två sista gröna rutorna med X berättar att talet inte har varken hundratal eller tusental). När de har samtliga tio siffror, ska de med hjälp av slide 68 skapa en- eller tvåsiffriga tal. Dessa tal motsvarar bokstäver, enligt 1=A, 2=B, 3=C, 4=D osv.

Kodord: PALATS

Facit

Text på låst webbsida:

Ni lyckades tolka quipuns hemliga språk. Kodordet var PALATS.

Vi lämnar nu Andernas stilla höjder och reser till en plats där ett mäktigt palats byggdes av kärlek, marmor och sorg.

Vi ses där!

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 7: En dag i Machu Picchu

Innehåll: Eleven skriver ett kapitel där huvudpersonen befinner sig i Machu Picchu under Inkatiden.

Exempelroller: Barn till en odlare, vägarbetare, solpräst, kunglig följeslagare.

Skrivmall: En dag i Machu Picchu

Inledning – Morgon i staden bland molnen

- Du vaknar i ett stenhus med halmtak. Vad ser du när du tittar ut?
- Beskriv bergen, molnen, tystnaden och utsikten.

Mitt på dagen – Dagens sysslor

- Hjälper du till med odling på terassen? Vaktar du något? Lär du dig använda quipu?
- Vad är din roll i samhället?

Ett oväntat möte eller händelse

- Du hittar en främmande resenär? Något händer i templet?
- Ett viktigt meddelande kommer från Cusco?

Avslutning – Kväll i staden

- Hur ser solnedgången ut över Anderna?
- Vad tänker du på innan du somnar?
- Vad undrar du över om framtiden?

Uppdrag 8: Ett palats av kärlek och marmor - Taj Mahal och Indien

Tema: Mogulriket i Indien och Taj Mahal

Mål: Eleven lär sig att Taj Mahal byggdes som ett mausoleum under mogulriket i Indien, att det är en symbol för kärlek och sorg, att det är byggt i vit marmor och räknas som ett av världens främsta arkitektoniska verk.

Förslag på gruppindelning: 3(–4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 minuter

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp
 - Presentation: *Upptäckarna - världshistorien* Slide 70-79
 - Klurighetsbild en per grupp - [skriv ut här!](#)
 - Dator eller platta för att mata in kodord
-

Gör så här:

1. Dela ut ett exemplar av brevutskriften per grupp. Eleverna läser brevet högt för varandra inom gruppen.
 2. När gruppen läst igenom brevet delar du ut klurighetsutskriften **och projicerar slide 78** på tavlan. Låt grupperna diskutera brevet och lösa klurigheten tillsammans.
 3. När klurigheten är löst och kodordet rätt inskrivet, öppnas nästa steg i äventyret via webbsidan.
 4. Du läser brevet högt (från detta dokument) och projicerar tillhörande slides på tavlan.
 5. Repetera faktan och dokumentera i elevhäftet.
 6. Vid ett senare tillfälle arbetar eleverna vidare på sitt kapitel i berättelsen "En tidsresa genom världshistorien".
-

Brev från Isa & Leo

Hej på er igen, upptäckare!

Nu står vi framför en byggnad som nästan ser ut som ett drömslott. Den lyser vitt i solen, med torn och välvda portar – allt är byggt i marmor som nästan glittrar.

Slide 72: Vi har landat i norra Indien, i staden Agra, för nästan 400 år sedan, under 1600-talet.

Slide 73: Kan ni peka ut världsdelen Asien på världskartan? Och landet Indien?

Slide 74: Visar Indien på världskartan.

Slide 75: Det här är Taj Mahal – ett palats byggt av kärlek. En gång i tiden var härskaren Shah Jahan ledare över det mäktiga mogulriket. Mogulriket var ett muslimskt imperium som styrde stora delar av Indien. Shah Jahan lät bygga Taj Mahal som en gravplats åt sin fru Mumtaz Mahal, som dog när hon födde deras fjortonde barn.

Han ville att hennes grav skulle vara lika vacker som hans kärlek till henne. Därför kallades det ett mausoleum – ett gravmonument.

Det tog över 20 år att bygga Taj Mahal, och tusentals arbetare, konstnärer och arkitekter deltog.

Slide 76: Allt är byggt i vit marmor, med stenar från hela Asien, och inuti finns väggar dekorerade med blommor och texter på arabiska.

Här hör vi fåglar kvittra, men det är annars helt tyst. Vi känner den där särskilda stämningen som ofta finns på platser där människor sört och älskat på samma gång.

Och som vanligt... det är dags att klura.

Något kopplat till detta vackra palats är nyckeln till vårt nästa mål i världshistorien. Ser ni vad det är?

/Vördnadsfulla hälsningar – Isa & Leo

Faktaruta – Taj Mahal och mogulriket

- Taj Mahal ligger i Agra, norra Indien.
- Det byggdes på 1600-talet av Shah Jahan som en grav åt hans hustru Mumtaz Mahal.
- Taj Mahal är ett mausoleum, byggt helt i vit marmor.
- Det tog över 20 år att färdigställa byggnaden.
- Mogulriket var ett muslimskt imperium som styrde stora delar av Indien.
- Taj Mahal räknas idag som ett av världens mest kända byggnadsverk.

Klurighet – Korsord

När elever läst brevet högt för varandra projicerar du slide 78 på tavlan och delar ut klurighetspappret med ett korsord. Eleverna löser korsordet och med hjälp av slide 78 hittar de kodordet. Poängtera gärna efteråt att kodordet består av två ord: the hamn.

Kodord: THEHAMN (the-hamn)

Facit

	8 rutor	7 rutor
Mogulriket var ett _____ imperium	M U S L I M S K T	
Vem lät bygga gravmonumentet i Agra?	S H A H J A H A N	
I vilken världsdel finns detta gravmonument?	A S I E N	
Vad heter gravmonumentet i Agra?	T A J M A H A L	
Vad är ett annat ord för gravmonument?	M A U S O L E U M	
Stensort som användes som byggmaterial	M A R M O R	
I vilket land finns detta gravmonument?	I N D I E N	

Text som visas när sidan låses upp:

Ni löste koden – starkt jobbat!

Ordet **the-hamn** kanske låter märkligt just nu...

Men fundera en stund: Vad kan det betyda? Ett språk? En plats? Något som flöt i vattnet?

Vi lämnar nu Indiens vita marmorkupoler bakom oss och styr mot en plats där ilska kokade, lådor kastades – och något mycket vardagligt fick stor betydelse i världshistorien.

Är ni redo att följa med? Isa & Leo väntar.

Fortsättning på skrivuppgiften – Kapitel 8: En dag vid Taj Mahal

Eleven skriver ett kapitel där deras huvudperson upplever en dag i Agra, under Taj Mahals byggtid.

Skrivmall: En dag vid Taj Mahal

Inledning – Du anländer till byggplatsen

- Hur ser det ut? Byggnadsställningar? Marmordamm i luften?
- Vem är du? Lärning, budbärare, konstnär?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Du ser på arbetet – hantverkare ristar ornament i väggarna
- Någon berättar vem Mumtaz Mahal var
- Du får i uppdrag att leverera ett viktigt bud

Något oväntat inträffar

- En del av byggställningen faller?
- Du råkar gå vilse i palatsets gångar?
- Du får se en hemlig del av mausoleet?

Avslutning – Kvällen kommer

- Vad känner du inför Taj Mahal?
- Vad tar du med dig från dagen?

Uppdrag 9: En hamn av te – Boston Tea Party

Tema: Den amerikanska revolutionens början och Boston Tea Party

Mål: Eleven lär sig varför de amerikanska kolonierna började göra uppror mot det brittiska styret, vad som hände under Boston Tea Party och varför denna händelse är viktig i världshistorien.

Förslag på gruppindelning: 3(–4) elever per grupp

Tidsåtgång: 30 minuter

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar per grupp
 - Presentation: *Upptäckarna - världshistorien* Slide 80-89
 - Klurighetsuppgift - [skriv ut här!](#) OBS! Dubbelsidig utskrift. Se till att bokstäverna hamnar på andra sidan lådorna. Klipp ut lådorna. En uppsättning per grupp.
 - Tillgång till dator/platta för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Dela ut brevet från Isa & Leo och låt grupperna läsa det högt för varandra.
 2. Dela ut klurigheten när de har läst brevet klart och **projicera slide 88 på tavlan**
 3. Eleverna får lösa klurigheten – en uppgift där de ska lista ut i vilken ordning händelserna skedde och få fram ett kodord som skrivs in på webbsidan.
 4. När de har löst uppdraget **läser du brevet högt** samtidigt som du projicerar bildmaterial.
 5. Fyll i elevhäftet.
 6. Fortsätt skriva på tidsreseberättelsen i nästa skrivpass.
-

Brev från Isa & Leo – En hamn av te

Hallå där, upptäckare!

Vi står på en pir i en stad som heter Boston, i Nordamerika.

Slide 82: Kan ni lyckas peka ut Nordamerika på världskartan? Vet någon var Boston kan finnas?

Slide 83: Boston på världskartan

Slide 84: Vi har rest tillbaka till vintern år 1773. Det blåser kallt och vi hör upprörda röster.

Slide 85: Storbritannien styr över delar av det som sedan blev USA. Vid denna tidpunkt finns det inte 50 självständiga stater som USA senare kommer att bestå av. Nu, år 1773, består den östra delen av området bl.a. av 13 brittiska kolonier.

Slide 86: Framför oss ligger tre stora segelfartyg. Men det är något konstigt på gång – män klädda i fjäderprydda dräkter klättrar ombord. De är inte riktiga urinvånare, utan kolonister som klätt ut sig. De vill protestera.

Vi frågar en man i publiken vad som händer. "De är arga på kung George i England", säger han. "Han bestämmer över våra liv här borta, fast vi bor på andra sidan havet. Vi får inte rösta – men ändå tvingas vi betala skatt." Britterna har valt att slopa skatter på varor i dessa områden, men de hade inte slopat skatten på te.

Slide 87: Nu ser vi det – upprorsmakarna börjar kasta tunga trälådor överbord. Lådorna är fyllda med te. Det är en protest mot skatten på te och andra brittiska varor. Händelsen kommer kallas Boston Tea Party, fast det här är inget kalas.

Vi ser hur lådorna sjunker. Vattnet färgas brunt. Te överallt.

Det här kommer få stora följder. Några år senare kommer det bli krig, den amerikanska revolutionen och en ny nation kommer födas: Amerikas Förenta Stater.

Men just nu är stämningen spänd. Människor viskar. "Nu har det börjat..." säger någon.

Och så är det dags för nästa klurighet. Kan ni förstå vad lådorna symboliserar – och vad det leder till?

/Isa & Leo – te-stänkta men nyfikna

Faktaruta – Boston Tea Party

- Boston Tea Party inträffade 1773 i den amerikanska staden Boston.
 - Kolonierna i Nordamerika styrdes då av Storbritannien.
 - Kolonisterna protesterade mot skatt utan att få vara med och bestämma.
 - Förklädda män kastade lådor med brittiskt te i havet.
 - Händelsen blev starten på den amerikanska revolutionen.
-

Klurighet – Låduppror

Beskrivning: Eleverna får bilder på lådor med olika symboler på. På slide 88 ser de vilka händelser som symbolerna symboliserar. Händelserna/lådorna ska sättas i kronologisk ordning. På baksidan av bilderna finns bokstäver. Lådorna ska läggas i rätt ordning och sedan vändas på → kodordet KOLONI.

KODORD: KOLONI.

Facit:

Text på upplåst webbsida

Bra jobbat! Ni knäckte lådkoden.

Ordet **KOLONI** var nyckeln – och kolonier kommer vi snart återse.

Vi lämnar Boston bakom oss och reser vidare söderut, över hav och tid.

Nästa plats var också en koloni – men inte vilken som helst.

Här skickades människor för att straffas, men landet hade redan ett eget folk, med en egen historia.

Vart är vi på väg?

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 9: Uppror i Boston

Eleverna fortsätter sin tidsresa genom att skriva ett nytt kapitel, där huvudpersonen befinner sig i Boston 1773.

Skrivmall: En dag i Boston under protest

Inledning – Du anländer till hamnen

- Hur ser det ut? Vad hör du? Vad luktar det? Hur känns kylan?

Mitt på dagen – Du bevittnar något oväntat

- Vad händer vid fartygen? Vad säger folk omkring dig?
- Hur reagerar du? Är du rädd, nyfiken, upprörd?

Ett val – Delta eller stå vid sidan av?

- Du kanske får chansen att kasta en låda själv. Vad väljer du?

Avslutning – Staden efteråt

- Vad tänker du på när du lämnar hamnen?
- Har något förändrats?

Uppdrag 10: Fängelsekoloni & förlorade röster – Australien

Tema: Australiens koloniala historia och ursprungsbefolkningens öde

Mål: Eleven lär sig att Australien användes som straffkoloni av Storbritannien, att många människor tvingades dit mot sin vilja, och att Australiens ursprungsbefolkning – aboriginerna – levde där långt tidigare med en rik kultur och djup koppling till naturen.

Förslag på gruppindelning: 3–4 elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här](#) ett exemplar
 - Presentation: *Upptäckarna - världshistorien* Slide 90-99
 - Klurighetsuppgift – [Skriv ut här en per grupp!](#)
 - Tillgång till dator/platta för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Häng upp brevet från Isa & Leo på tavlan och läs brevet (från detta dokument) högt för klassen samtidigt som du projicerar tillhörande bilder på tavlan.
 2. Dela ut ett exemplar av klurighetsutskriften per grupp. **Lägg upp slide 98 på tavlan efter att de påbörjat att lösa klurigheten.** Uppmärksamma dem inte på sliden.
 3. Eleverna löser klurigheten och låser upp webbsidan med hjälp av kodordet.
 4. Dokumentation i elevhäftet
 5. Fortsätt skriva på tidsreseberättelsen under nästa skrivpass.
-

Brev från Isa & Leo

Kära upptäckare!

Nu står vi mitt i ett landskap som ser uråldrigt ut – röd jord, märkliga klippformationer och en hetta som dallrar i luften. Vi är i **Australien**.

Slide 92: Kan ni peka ut Australien på världskartan?

Slide 93: Australien på världskartan

Slide 94: Bakom oss reser sig ett enormt stenblock – nästan som ett berg mitt i det platta landskapet. Det är **Uluru**, också kallat Ayers Rock. Den är över 300 meter hög och över tre kilometer lång! För **aboriginerna**, Australiens ursprungsbefolkning, är Uluru en **helig plats**, full av berättelser, andlighet och historia. Här sägs världen ha formats – och Drömtidens varelser lämnat spår efter sig i bergets väggar. Drömtiden är en del av aboriginernas skapelsetro.

Men tiden vi hamnat i är långt senare. Vi hör vagnshjul, rop och kedjor.

Slide 95: Vi har landat på **1700-talet**. Under denna tidsperiod skickade...

Slide 96: ... **Storbritannien fångar hit** för att sona brott. Människor som stulit bröd eller protesterat mot kungen – nu tvingas de börja ett nytt liv på andra sidan jorden.

Men landet var inte tomt. I tusentals år hade människor redan levt här – **aboriginerna**.

Slide 97: Deras kultur är en av världens äldsta, med **målningar, berättelser och traditioner** som gått i arv i över 50 000 år.

Vi ser några barn måla symboler vid foten av Uluru. De säger att dessa hör till **Drömtiden** – deras tro om hur världen skapades, hur allt i naturen har ett ursprung och en mening. Det är inte bara sagor, det är ett sätt att leva och förstå världen.

Samtidigt hör vi röster från kolonin. En fånge berättar:

– "Vi är här för att sona våra brott, men vi har också tagit landet från dem som var här först..."

Vi har hittat något som antagligen ska användas till att klura ut följande kodord. Kan ni fortsätta hjälpa oss?

(Slide 98 klickar du fram efter att de påbörjat lösandet av klurigheten)

/Isa & Leo – rörda, men redo

Faktaruta – Australien & kolonialism

- **1788** började Storbritannien använda Australien som **straffkoloni**.
 - **Australien ligger i Oceanien**.
 - **Aboriginerna** levde här i över **50 000 år** före koloniseringen.
 - De har en tro kallad **Drömtiden**, som förklarar världens skapelse.
 - **Uluru** är ett **heligt berg** för aboriginerna, med klippmålningar och myter.
 - Koloniseringen trängde undan och förändrade aboriginernas liv.
-

Klurighet – Caesarchiffer

Dela ut ett exemplar av klurighetspappret per grupp. När de satt igång med uppgiften klickar du dig fram till slide 98 i presentationen, utan att uppmärksamma eleverna om detta. Sliden fungerar som en ledtråd till vad det är de ska göra med orden på klurighetspappret. Bokstäverna i orden i den vänstra kolumnen byts ut till bokstaven som finns två steg fram i alfabetet och bildar orden som finns i den högra kolumnen.

Sista "ordet" Ö S Q F G B M blir alltså **BUSHIDO**

Text på upplåst webbsida

Ni är riktiga mästare, precis som de krigare vi nu ska få möta.

Bushido betyder "krigarens väg" – en hederskod av mod, ärlighet, respekt och lojalitet.

Snart förflyttar vi oss till en annan del av världen. Vad händer med en krigarklass när landet moderniseras?

Packa tankarna – nu reser vi vidare! Är ni redo? Isa och Leo väntar!

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 10: En ny värld i Australien

Eleven skriver ett nytt kapitel om hur det är att leva i Australien vid tiden för koloniseringen.

Skrivmall: En dag i kolonins början

Inledning – Du kommer till Australien

- Är du fånge? Eller barn till en nybyggare?
- Hur ser platsen ut? Vad känner du?

Mitt på dagen – Du möter något nytt

- Möt en person från ursprungsbefolkningen
- Lär dig om Drömtiden eller klippmålningar
- Vad tänker du?

Konflikt – Något händer

- Ett möte med en brittisk soldat? En fördrivning?
- Hur påverkar det dig?

Avslutning – Dagens insikt

- Vad tänker du innan du somnar?

Uppdrag 11: Samurajer och världens snabbaste modernisering – Japans stora omvandling

Tema: Japans omvandling från feodalsamhälle till modern stat

Mål: Eleven lär sig om Japans Meijirestauration, kejsarens återkomst, samurajernas fall och landets öppning mot västvärlden.

Förslag på gruppindelning: 3–4 elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#)
 - Presentation – Upptäckarna - världshistorien Slide 100-107
 - Klurighetsbild med japanska tecken – [skriv ut en per grupp!](#)
 - Tillgång till dator/platta för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Häng upp brevet från Isa & Leo på tavlan och läs brevet (från detta dokument) högt för klassen samtidigt som du projicerar tillhörande bilder på tavlan.
 2. Dela ut ett exemplar av klurighetsutskriften per grupp. **Lägg upp slide 106 på tavlan när de påbörjar att lösa klurigheten.**
 3. Eleverna löser klurigheten och låser upp webbsidan med hjälp av kodordet.
 4. Fyll i elevhäftet och fortsätt skriva på tidsreseberättelsen under nästa skrivpass.
-

Brev från Isa & Leo

Hej agenter!

Vi har precis landat – och det första vi ser är någon som får oss att dra efter andan:

En man i blank rustning, med två svärd i bältet, rör sig lugnt men målmedvetet förbi oss. Hans kläder är prydda med familjesymboler, och håret är uppsatt i en knut på huvudet. Det här måste vara en **samuraj** – en av Japans mest kända krigare.

Slide 102: Samurajer var mycket mer än bara krigare. De följde en särskild livsstil som kallades **bushido** – "krigarens väg". Det handlade om **ärlighet, mod, lojalitet** och **självdisciplin**. Många tränade också i att skriva poesi, meditera och läsa klassiska texter.

Men vi ser något i samurajens blick. Något som antyder att hans tid snart är förbi.

Slide 103: Vi har rest till **Japan**, ungefär år **1870**. Landet håller på att förändras snabbt. Kejsaren har tagit makten igen, och det gamla systemet med **shoguner** och samurajer håller på att avskaffas. Den här tiden kallas för **Meijirestaurationen**.

Slide 104: Överallt omkring oss möter det gamla det nya. Vissa går klädda i västerländska hattar och kostymer. Det pratas om **järnvägar, fabriker** och **skolor**. Landet, som länge varit stängt för omvärlden, öppnar sig nu mot världen och moderniseras.

Slide 105: Samurajerna, som i hundratals år varit den styrande klassen, får nu lämna ifrån sig sina svärd – deras viktigaste symbol. Det är en historisk förändring.

Vi hör viskningar om att något glittrar långt där söderut – något sällsynt och värdefullt som grävts fram ur jorden...

Slide 106: Men först måste ni lösa dagens klurighet.

/Isa & Leo – mitt i historien

Faktaruta – Meijirestaurationen & samurajernas slut

- Omkring år **1868** återfick **kejsaren makten i Japan**.
 - Den gamla militära makten, **shogunatet**, avskaffades.
 - **Samurajerna** förlorade sina privilegier och förbjöds bära svärd.
 - **Japan öppnades mot väst** och började modernisera snabbt: järnvägar, skolor och industrier byggdes.
 - Förändringen kallas **Meijirestaurationen**.
-

Klurighet – Kanji-rebus

Dela ett exemplar av klurighetspappret per grupp efter att du läst brevtextern högt för klassen.
Visa slide 106 på tavlan.

Tecknen på tavlan visar vilka ord de behöver. Dessa tecken hittar de på sitt papper med tecknets betydelse. Rutorna med minustecken och bokstäver på deras papper berättar vilka bokstäver de ska ta bort från orden: rebus →

GLÄDJE - ÄDJE = GL

YANG - YG = AN

SJÄL - JÄL = S

Kodord: GLANS

Text på upplåst webbsida:

Ni löste koden – GLANS!

Men vad glittrar i nästa del av världen? Något sällsynt, värdefullt och starkt – men som också skapat konflikter.

Följ med Isa & Leo vidare – till ett land där både historia och marken glänser.

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 11: En dag i ett förändrat Japan

Eleven skriver ett nytt kapitel där huvudpersonen befinner sig i Japan under 1870-talet – mitt i övergången mellan gammalt och nytt.

Skrivmall – En dag i ett förändrat Japan

Inledning – Var är du?

- Du vaknar upp i ett japanskt hus med tatamimattor.
- Du ser körsbärsblommor utanför. Samurai? Men också tåg?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Du hör tal om kejsaren och om förändring.
- Någon i din familj kanske är samuraj – vad händer med dem?
- Du ser västerländska skolböcker eller nya maskiner.

Något oväntat händer!

- Ett brev från kejsaren? En samuraj lämnar sitt svärd?
- Du råkar följa efter några personer som planerar protest?

Avslutning – Vad tänker du?

- Är du rädd för framtiden – eller nyfiken?
- Vad vill du själv bli i denna nya värld?

Uppdrag 12: Afrikas stjärna i imperiets händer – Cullinandiamanten och Sydafrika

Tema: Upptäckten av världens största diamant och kolonialtidens Sydafrika

Mål: Eleven lär sig om upptäckten av Cullinandiamanten, om kolonialism i Afrika och om hur naturresurser kunde påverka världshistorien. Eleven får en förståelse för vad diamanter är, varför de var värdefulla, och vilken betydelse de haft i historien.

Förslag på gruppindelning: 3–4 elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett per grupp
 - Presentation från *Upptäckarna - världshistorien* Slide 108-116
 - Tillgång till dator/platta för lösenordsinmatning
-

Gör så här

1. Dela ut brevet från Isa & Leo till varje grupp.
 2. Eleverna läser brevet högt tillsammans i gruppen.
 3. När eleverna läst texten klart visar du dem slide 116.
 4. Låt grupperna arbeta med klurigheten i sin takt.
 5. När koden är knäckt, skriv in den för att öppna nästa uppdrag.
 6. **Du läser texten i brevet högt och visar tillhörande bildspel.**
 7. Avsluta med att fylla i elevhäftet .
 8. Arbeta vidare med skrivuppgiften vid ett senare tillfälle.
-

Brev från Isa & Leo – Den glittrande gåtan

Hej igen, upptäckare!

Vi står i ett varmt och torrt område i södra Afrika. Solen bränner mot huden och marken är torr som sandpapper – men vänta... något glittrar där borta!

Slide 110: Vi har rest till **Sydafrika**...

Slide 111: ... och året är **1905**. Här, vid en gruva nära staden Pretoria, gör en man vid namn **Thomas Cullinan** en otrolig upptäckt –

Slide 112: en jättelik diamant! Den väger över **3 000 karat**, alltså mer än ett kilo, och får namnet **Cullinandiamanten**. Den har också kallats för **Afrikas stjärna**.

Vet du vad en diamant egentligen är? Det är en **bit kol** – samma ämne som finns i grillkol. Men när kol utsätts för **extremt högt tryck och värme** djupt nere i jordens inre, omvandlas det till något av det hårdaste och mest värdefulla vi känner till – en diamant.

Slide 113: Cullinandiamanten skickas senare till **Storbritannien**, där den slipas i mindre delar. Några av de största bitarna hamnar i den brittiska **kungakronan** och spiran. Så en sten från Afrikas jord kom att glänsa i Europas palats...

Men det är inte enbart en glittrande saga. Vid den här tiden styrs Sydafrika av **Storbritannien**, och under **kolonialtiden** tog europeiska länder kontroll över stora delar av Afrika. Naturresurser som diamanter, guld och mark togs – men de människor som bodde här fick sällan ta del av vinsterna. Många tvingades arbeta i gruvor under svåra och farliga förhållanden.

Slide 114: Diamanten är inte bara vacker – den berättar också om makt, rikedom och orättvisa.

Vi har hört att nästa plats vi ska till är något helt annat. Det är kallt, tomt och vitt?

Slide 115: Men först – dags att klura ut nästa kodord!

/Isa & Leo

Faktaruta – Cullinandiamanten och kolonialtidens Sydafrika

- **Cullinandiamanten** hittades i **Sydafrika 1905** av **Thomas Cullinan**.
 - Den var den **största diaman**t som hittats – över 3 000 karat.
 - Delar av diamanten finns i **brittiska kungakronor**.
 - **Diamanter är kol** som pressats hårt under jorden.
 - Sydafrika var en **brittisk koloni**, styrd av Storbritannien.
 - **Naturresurser** som diamanter togs till Europa, medan lokalbefolkningen sällan fick del av vinsterna.
-

Klurighet – “Binärkod”

På brevet syns fem binära koder, en kod per hörn och en mitt i brevet (skrivet med ljusgrått). På slide 115 ser elever den binära kodens motsvarighet i bokstäver. Till höger på slide:n finns instruktioner i vilken ordning de binära koderna ska sättas ihop.

Kodord: FROST

Text på låst webbsida

Snyggt jobbat, agenter!

Ni hittade det glittrande kodordet **FROST** – men vad kan det betyda?

Kanske något med kyla? Snö? Is?

Nästa stopp för oss går till en plats där nästan inga människor bor – men där det finns mer **sötvatten** än någon annanstans på jorden...

Häng med!

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 12: En diamant förändrar allt

Innehåll:

Du skriver ett kapitel där huvudpersonen lever i Sydafrika år 1905, just när Cullinandiamanten hittas. Kanske är du barn till en gruvarbetare, en brittisk tjänsteman, eller någon som bor i närheten och ser världen förändras.

Fokus:

- Gruvlivet och samhällsklyftor
 - Diamantens värde och effekter
 - Kolonialmaktens närvaro
 - Tankar om rättvisa och tillhörighet
-

Skrivmall: En dag då marken glittrade**Inledning – Vem är du och var befinner du dig?**

Beskriv platsen – värmen, gruvan, människorna.

Mitt på dagen – Vad händer?

En diamant hittas – hur reagerar folk? Vad sägs i byn eller staden?

Något förändras...

Blir du nyfiken? Rädd? Förhoppningsfull? Någon i familjen kallas till gruvan? Något säljs eller tas?

Avslutning – Hur slutar dagen?

Vad tänker du när du somnar? Har något förändrats i dig?

Tips: Använd fakta du lärt dig från brevet. Skriv i jag-form och med mycket känsla.

Uppdrag 13: Världens kallaste mål – Antarktis och jakten på Sydpolen

Tema: Antarktis & upptäcktsresor

Mål: Eleven lär sig om Roald Amundsens expedition till Sydpolen, om Antarktis som världsdel, dess extrema klimat, djurliv och unika roll i jordens sötvattenssystem.

Förslag på gruppindelning: 3–4 elever per grupp

Tidsåtgång: 30 min

Material:

- Brev från Isa & Leo – [skriv ut här!](#) Ett exemplar
 - Presentation Upptäckarna - världshistorien Slide 117-126
 - Klurighetsbild – [skriv ut här!](#) En per grupp
 - Tillgång till dator/platta för lösenordsinmatning
-

Gör så här:

1. Läs brevet från Isa & Leo högt i klassen.
 2. Projicera tillhörande bildspel.
 3. Dela ut klurighetsutskriften, ett exemplar per grupp.
 4. Eleverna löser klurigheten för att få det sista kodordet.
 5. Kodordet skrivs in på låst webbsida.
 6. Avsluta med repetition, elevhäfte och i ett senare skede skrivuppgift.
 7. Eleverna skriver ett avslutande kapitel till sin berättelse.
-

Brev från Isa & Leo

Hej, våra fantastiska medresenärer!

Det här... det är nog det mest magiska – och mest frusna – vi har sett. Det finns inga städer här, inga träd, och knappt några människor. Men ändå är det en av världens mest spännande platser. Vi har landat i ett landskap där det är vitt åt alla håll. Marken gnistrar av is, vinden piskar våra kinder och det blåser så hårt att vi måste luta oss framåt för att hålla balansen.

Slide 119: Vi är på Antarktis, jordens kallaste, blåsigaste och mest avlägsna plats.

Här finns inga städer, nästan inga växter –

Slide 120: men det finns pingviner! Vi ser pingviner vagga fram över isen, helt oberörda av kylan. Inga isbjörnar här – de bor på Arktis i norr.

Slide 121: Här finns istället **tusenåriga glaciärer**, och vet du vad? **Nästan 70 % av världens sötvatten finns fruset i Antarktis is!** Om all den isen skulle smälta, skulle havsytan stiga med 60 meter...

Slide 122: Och vet ni vad? Vi ser något ännu mer otroligt. En grupp män har just stigit i land vid kusten. De ser trötta men glada ut. De har skägg, pälskläder och slädhundar med sig. En av dem höjer handen i luften och ropar någonting. Det måste vara Roald Amundsen!

Vi viskar till varandra:

Slide 123: – Då är året 1911...!

Roald Amundsen var norrman, och tillsammans med fyra andra män och flera hundspann lyckades han bli först i världen att nå Sydpolen. De reste från Norge, tog sig med skeppet Fram till Antarktis och fortsatte sedan på skidor och med slädhundar över isen.

Men det var en kapplöpning – för en brittisk expedition ledd av Robert Scott försökte också nå Sydpolen.

Amundsen och hans team lyckades – de nådde målet i december 1911. Scotts grupp kom senare... men de klarade sig tyvärr inte hem.

Tänk att vi får vara här och se detta historiska ögonblick.

Slide 124: Men... nu är det dags för vårt sista uppdrag. Ett sista steg på vår långa upptäcktsresa. För att vi – och ni – ska kunna ta oss hem till vår egen tid, måste ni klara en sista klurighet.

Ni kommer att få svara på frågor – en från varje av våra resmål. Lyckas ni lista ut alla rätt, kommer vi tillbaka.

Vi tror på er. Tack för att ni rest med oss!

/Isa & Leo – frusna, men fyllda av äventyr

Faktaruta – Antarktis och Amundsens sydpolsexpedition

- Antarktis är den kallaste, blåsigaste och mest ogästvänliga kontinenten.
 - Inga permanenta invånare finns här – bara forskningsstationer.
 - Världens köldrekord: nästan **–90 grader** Celsius.
 - Här finns unika djur som **pingviner** och **sjöleoparder**.
 - Stora delar av världens **sötvatten** finns bundet i Antarktis is.
 - **Roald Amundsen** från Norge blev 1911 **först i världen att nå Sydpolen**.
 - Amundsen reste med skeppet **Fram** och hundspann tillsammans med fyra män.
 - Han vann kapplöpningen mot briterarnas ledare **Robert Scott**, som anlände senare men omkom på vägen hem.
-

Klurighet – Repetition

Eleverna svarar på repetitionsfrågorna och plockar ut den bokstaven i varje svar som ordningstalet i parentesen anger. Bokstäverna bildar det sista kodordet.

Notera prickarna som finns ovanför ett streck → A i MAYA blir ett Ä

Kodord: NUÄRRESANSLUT

Text på den uppläst webbsidan

Grattis, upptäckare!

Ni har klarat alla klurigheter, följt oss genom världens historia – från gamla Mesopotamien till de isiga vidderna i Antarktis. Vi är imponerade! Och nu... är vi hemma igen. Tillbaka i vår egen tid, med stövlarna fortfarande kalla efter mötet med pingviner och polarvindar.

Vi har sett pyramider torna upp sig mot solen, gått vilse i hieroglyfer, stått öga mot öga med samurajer, smugit bland ruiner i Peru, följt världens längsta mur, och vinkat till Roald Amundsen när han steg i land i Antarktis. Men det bästa av allt? Vi har fått göra resan tillsammans med **er**.

Tack för att ni varit modiga, nyfikna och kluriga reskamrater. Nu vet vi lite mer om världen – och hur historien har format den. Kanske är det just **du** som en dag kommer att skriva nästa kapitel i världshistorien?

Tills nästa gång –

/Isa & Leo

Fortlöpande skrivuppgift – Kapitel 13: En dag i Antarktis

Eleven skriver ett kapitel där huvudpersonen är med i en expedition till Antarktis.

Skrivmall: En dag i isens rike

Inledning – Vart har du kommit?

- Du vaknar upp omgiven av ett vitt landskap. Hur ser landskapet ut? Hur känns kylan?

Mitt på dagen – Vad händer?

- Du ser pingviner, glaciärer eller ett isras. Du kanske bor i ett forskarläger.
- Vad forskas det på? Hur överlever du kylan?

Ett oväntat problem uppstår!

- Någon ramlar i en spricka? Vinden blåser bort tält? Ni får problem med utrustning?
- Hur löser ni det?

Avslutning – Hur går dagen mot sitt slut?

- Du ser norrsken eller en storm närma sig. Vad minns du mest från dagen?

Avslutande skrivuppgift – Tillbaka i nutid

Uppgift:

Skriv det sista kapitlet i din berättelse. Din huvudperson är nu tillbaka i nutid efter att ha rest genom hela världshistorien tillsammans med Isa och Leo. Hur känns det att komma hem? Vad minns hen mest? Vad har hen lärt sig? Har äventyret förändrat något?

Skrivmall – Kapitel 14: Tillbaka i nutid

1. Inledning – Hur kom du hem?

- Hur märkte du att resan var slut?
- Vad hände precis innan du kom tillbaka till din egen tid och plats?
- Hur såg det ut runt dig? Kände du igen platsen?

2. Tankar och känslor – Hur känns det att vara hemma igen?

- Känns allt som vanligt – eller har något förändrats?
- Har du någon ny kunskap eller nya tankar om världen?
- Vad var roligast, svårast eller mest överraskande under resan?

3. Tillbakablick – Vad minns du mest?

- Välj 2–3 platser eller händelser du aldrig kommer glömma.
- Vad lärde du dig där? Varför gjorde de starkt intryck?

4. Avslutning – Vad händer nu?

- Vill du resa igen – kanske i framtiden?
- Vad skulle du vilja berätta för andra om din tidsresa?
- Hur har äventyret förändrat dig?